

Dough: Double and Delectable

פרשת בשלח תשע"ט

13 It was toward evening that the quail ascended and covered the camp, and in the morning here was a layer of dew around the camp. 14 The layer of dew ascended and behold! — upon the surface of the Wilderness was something thin, exposed — thin as frost on the earth. 15 The Children of Israel saw and said to one another, "It is food!" — for they did not know what it was. Moses said to them, "This is the food that HASHEM has given you for eating. 16 This is the thing that HASHEM has commanded, 'Gather from it, for every man according to what he eats — an omer per person — according to the number of your people, everyone according to whomever s in his tent shall you take.'"

17 The Children of Israel did so and they gathered, whoever took more and whoever took less. 18 They measured in an omer and whoever took more had nothing extra and whoever took less was not lacking; everyone according to what he eats had they gathered.

19 Moses said to them, "No man may leave over from it until morning." 20 But they did not obey Moses and people left over from it until morning and it became infested with worms and it stank; and Moses became angry with them. 21 They gathered it morning by morning, every man according to what he eats, and when the sun grew hot it melted.

22 It happened on the sixth day that they gathered a double portion of food, two omers for each; and all the princes of the assembly came and told Moses. 23 He said to them, "This is what HASHEM had spoken; tomorrow is a rest day, a holy Sabbath to HASHEM. Bake what you wish to bake and cook what you wish to cook; and whatever is left over, put away for yourselves

as a safekeeping until the morning. 24 They put it away until morning, as Moses had commanded; it did not stink and there was no infestation in it.

25 Moses said, "Eat it today, for today is a Sabbath for HASHEM; today you shall not find it in the field. 26 Six days shall you gather it, but the seventh day is a Sabbath, on it there will be none." 27 It happened on the seventh day that some of the people went out to gather, and they did not find.

28 HASHEM said to Moses, "How long will you refuse to observe My commandments and My teachings? 29 See that HASHEM has given you the Sabbath; that is why He gives you on the sixth day a two-day portion of bread. Let every man remain in his place; let no man leave his place on the seventh day." 30 The people rested on the seventh day.

3a Artscoll-Rashi

22. When they gathered double bread. — בְּשִׁמְרָדוֹ אֵת לְקִיטָתָם בְּאֵהֲלֵיהֶם — THEY GATHERED DOUBLE BREAD. — לָקְטוּ לֶחֶם מִשָּׁנָה — measured their gathering in their tents, — מָצְאוּ כִפְלַיִם — they found twice the amount that they gathered, — וַיִּמְדַּרְשׁ אֲנָדָה לֶחֶם מִשָּׁנָה מִשָּׁנָה — two omers for each individual. — שְׁנֵי הָעֹמֵר לְאִתָּהּ — An aggadic Midrash interprets the term מִשָּׁנָה לֶחֶם as if it were vowelized מִשָּׁנָה לֶחֶם, "unusual bread."

That day it changed for the better in its aroma and its taste. — אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁמְנָה לְשִׁבְחָה בְּרִיחוֹ וְנִשְׁעֲמוּ וַיְהִי אֵלָּא כְּתִיב שְׁנֵי הָעֹמֵר לְאִתָּהּ — For if it were to tell us that there were two, — שָׂאֵם לְהַגִּיד שְׁשֹׁנִים הָיוּ — but is it not written, "two omers for each!" — רַתְּרָה, אֵלָּא מִשָּׁנָה בְּטַעַם וּרְיִחָה — Rather, it means "unusual in taste and aroma."

56

כתוב בקרא זה, ואמרו חז"ל (שבת קי"א, א), כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנם, וממלחמת גוג ומגוג וכו', עכ"ל.

ובודאי ראויה היא סעודת השבת להיושע בזכותה, וכמו שכתב בזהר הקדוש (חלק ב פה, א), שמיום השבת מתברכים כל ששת ימי השבוע, אשר על כן, צריך האדם לערוך את שולחנו ולענג את השבת כדי שיזכה להתברך בברכה זו, כי אין הברכה שורה בשולחן ריק ממאכל (עמ"ד).

ובהושענות לשבת חוהמ"ס נאמר (אום נצורה): 'סעודות שלש מקיימת בשבת'. אנו מבקשים להיושע בזכות קיום מצות אכילת שלש סעודות בשבת. מכאן נלמד, על גודל מעלת קיום מצות אכילת שלש סעודות בשבת. וכיון שכן, יש לעורר לזיהר בדבר זה, לקיים כל הסעודות כדת וכדין.

4-21. Manna. Even before Israel complained about the lack of food, God had already determined that their food in the Wilderness would be a daily ration of manna. This is why He did not mention their complaint until verse 12, after He had told Moses about the manna (Ramban). The daily gift of heavenly food was another major course in the school of spiritual survival, which was to prove for all time that God provides for those who have faith in Him. In the words of R' Elazar HaModai on this passage: "Whoever has enough to eat today and says, 'What shall I eat tomorrow?' is a per-

son of little faith" (Sotah 48b). By limiting the manna to a one-day supply, God showed Israel that He was its Provider at all times. And by providing a double portion of manna on Fridays, He showed that the observance of the Sabbath would never be an impediment to a livelihood (R' Hirsch).

The Sages state that the Torah could be given only to people who were eating manna (Mechilta), because a nation that had been so taught to trust and rely upon the kindness and constancy of God could accept His Torah, as well.

36

1. Since the verse goes on to say "two omers for each," it is obvious that they gathered double. The Midrash therefore interprets מִשָּׁנָה as if it read מִשָּׁנָה, "unusual."

4

תשובות פסקי סימן עדר - לחם משנה

ממה שחייב, יש לו לבצוע על לחם משנה בכל סעודה שאוכל, ויש שכתבו להדר לקיימה גם כשאוכל מיני מזונות.

ולקבלת האר"י ז"ל¹⁰ יש להניח לפניו על השולחן בכל שלש סעודות דשבת י"ב לחמים, כנגד חלות לחם הפנים שבבית המקדש, ששה¹¹ מצד ימין וששה מצד שמאל, אמנם מנהג העולם בשני¹² לחמים העשויים כעין אות וא"ו, ושני¹³ ור"ן גימטרי י"ב, וגם אלו הנוהגים כקבלת האר"י ז"ל שני¹⁴ לחמים הם גדולים ומצויינים

מהאחרים, לרמוז ענין לחם משנה (כפול) וכנגד זכור ושמור.

ל"ב השק"ה ר' אברהם בן יצחק

לקיים מצות שלש סעודות כהלכה

כתב הרמב"ם ז"ל (שבת ל, ט) וז"ל: 'חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת, אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה, וצריך להזהר בשלש סעודות אלו שלא יפחות מהן כלל, עכ"ל. וכן פסקו להלכה בשולחן ערוך הרב (רע"ד, א) ובמשנה ברורה (רצ"א, א).

וז"ל המשנה ברורה: 'הא זהיר מאד - וכדאיתא בגמרא (שבת ק"ז, ב) חייב אדם לאכול ג' סעודות בשבת, ואסמכוהו אקרא, דכתיב (שמות ט"ז, כה), ויאמרו משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה, ותלתא היום

5a

ד. ועוד מצינו שהיבנו החשיבו ענין לחם משנה גם על סעודת 'מלוה מלכה' (כדלקמן סי' ש' אות ב') וסעודת ראש חודש (ע' כה"ה סי' ת"ט סק"ב), ואף על שאר סעודות של מצוה (ע' אוצר יד החיים אות ש"ד) בשם שר שלום מבעלזא ז"ע, אך מסתבר שרק היה מונח לפניו לחי' אך לא נטל בידו בעת הברכה אלא אחת, וכעין הא דסי' ש' לענין מלוה מלכה). 8. ובאורחות חיים סי' רצ"א סק"ה שדווקא

Shabbos Kedusha Re Pinus

Lechem Mishneh and Friday

ONE OF THE UNIQUE characteristics of Shabbos is that everything is double. Shabbos has a double *korban*, a double portion of manna, a double punishment for desecrating it, and a double reward for keeping it.¹

At every Shabbos meal we say *ha-motzi* over two loaves of bread, *lechem mishneh*, as a remembrance of the double portion of manna that fell for *b'nei Yisrael* each Friday in the *midbar*. As we know, this double portion was to suffice for Friday and Shabbos.

If we think about it for a moment, the *mitzvah* of *lechem mishneh* on Shabbos doesn't seem to make much sense. When did the double portion of manna fall? On Friday. It didn't fall on Shabbos, and in fact, by the time Shabbos came, no one had a double portion of manna anymore, because they had eaten their first portion on Friday! Eating *lechem mishneh* on Friday would be strange, but eating it on Shabbos is even stranger.

Sole Desire - R. Klug

SHABBOS SEUDAH

The Shabbos *seudah* is the fulfillment of the obligation of *oneg Shabbos* based on the words of the *nevi'im*. The *neshamah* is in a state of pleasure on Shabbos, and when the body finds pleasure as well, it connects to the G-dly soul.

The Shabbos *seudah* is a feast with the King of all kings, the wedding of the Jew and the Shabbos bride. The *lechem mishneh* commemorates the *mann* that fell in the desert. The Shabbos meal is a meal of faith, a celebration of our trust in Hashem, Who gives us the best of everything and sustains and provides us with all our needs, just as He supported the Jews in the desert.

זהירות בלחם משנה

כפי שנתבאר, גדולה סעודת שבת להיוושע בזכותה, על כן יש לדקדק במצות שלוש סעודות לקיימה כתקנה, ובכלל זה, יש להקפיד לבצוע על לחם משנה בכל אחד מהשלושה סעודות, וכמו שפסק המחבר בשולחן ערוך, ובטעם הדבר מצינו בגמרא (שבת ק"ז, ב), שזהו זכר לזמן שנאמר בו (שמות טו, כב): 'לקטו לחם משנה'.

ואף כי אנו נוהרים ביותר לבצוע על 'לחם משנה', מכל מקום ראוי להעיר בזה, מה שנפסק להלכה במשנה ברורה (ורע, א), שגם הנשים חייבות בלחם משנה, כיון שאף הם היו בנס המן, וכמדומה שאין נוהרים בהלכה זו כל כך, ודבר זה טעון תיקון.

ובהושענות לשבת הוהמ"ס ('אום נצוה') נאמר: 'הושע נא על שתי ככרות בוצעת בשבת'. הננו מזכירים את קיום מצות לחם משנה ביום השבת, ולפי המתבאר, ענין הוכרתה היא, כיון שגדולה זכות קיומה להתברך בברכת הפרנסה כמבואר בזוהר הקדוש.

8
דסב 5 יס"א א"ר 3 כ"ק אש תמיד

ברכתו, פירש רש"י (שם): "ברכו במן, שכל ימות השבת היה יורד להם עומר לגלגלת, ובשישי לחם משנה".

והדברים צריכים ביאור, ראשית, אם הברכה ביום השביעי היא בענין המן, והלא לא ירד המן לישראל אלא ארבעים שנה בלבד, אם כן כל ברכת יום השבת אינה אלא לאותם ארבעים שנה, וכי אין ברכה ליום השבת אחר שפסק המן.

עוד צריך ביאור, מדוע ברכה היא זו ביום השביעי, והלא ביום השביעי אין ברכה, אלא היום השישי נתברך שירד בו מן עבוד השבת. אבל היכן היא ברכתה של השבת במה שירד עבורה ביום השישי ולא באותו היום, וכי איזו ברכה יש בזה, והלא אותה מנת מן שהיה בכל יום היה גם ביום השביעי, ומה ברכה היא זו שירד של שבת בשישי?

10 חד 5 ח"א פ"ה 137 (א) שפתי חיים

הקב"ה. אכן בשבת - אפילו עם הארץ יראת שבת עליו ומבין שאין לעשה השתדלות שאו של שקר.

כתיקוני זוהר (תיקון ט. כ.) למד מהמילה "בראשית" - "ירא שבת". בשבת יש לעבור ליראה של התבטלות גמורה להקב"ה, להבין שהכל שייך אליו, הוא ה"עושה" והכל ממנו. זאת אפשר להשיג דוקא בשבת. זוהי תכלית הבריאה - התבטלות בפני הקב"ה כדברי הרמב"ן בסוף פרשת בא - "כדי שיכירוהו שכרא העולם ויאמרו לפניו: ברויחך אנחנו". הדרך להשיג תכלית זו בשלימות היא בשבת קודש, כי ע"י הכרת שבת מתבטלין לה.

השקפה זו התבטאה בירידת המן כמדבר. לא החריצות הועילה לאדם, אף לא ההשתדלות, "כי הגזירה אמת והחריצות שקר" (רמב"ן בראשית לו, טו). רצונו של הקב"ה הוא אמת, החושב להרויח משהו בזכות חריצותו - זהו שקר. כמן לא הועילה כל השתדלות, אחד המרבה ואחד הממעיט, קיבל כל אחד רק עומר לגולגולת. אסור היה להשאיר מן, וגם לא לאגור ממנו כדי להבטיח את העתיד. מהלך המחשבה הטבעי של ההשתדלות הוא - כיון שיש בכך תועלת א"כ כדאי להשתדל יותר ולבנות לעצמי עתיד טוב ומבטיח. אכן אין האדם יכול להבטיח את עתידו, כי הברכה אך ורק מיד ה' היא, מדי יום ביומו.

"הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר 'ברוך ה' יום יום' (ביצה טז). בכל יום זוכים לברכה חדשה. זה היה גם היעוד של המן, שלא להותיר מיום אחד למחרתו. היום? יקבלו את הדרוש להיום. מה יהיה מחר? אין זו הדאגה שלי, אלא של הקב"ה, כשם שנתן לי היום כך יעניק לי מחר ברכתו מחדש. אדם החושב שהוא ה"עושה" סבור שצריך לפעול גם כשכיל מחר ומחרתיים, בשביל עוד עשר ועשרים שנה, אבל באמת - הקב"ה הוא הנותן, ומדי יום ביומו נתן. כאמור לעיל זוהי הברכה שזוכים לה בשבת. דור המדבר חיו כמשך ארבעים שנה בהכרה של שבת - במשך כל ימות השבוע. ובנוסף לכך זכו ללימוד כפול ומכופל - בערב שבת אספו כמו בכל יום ומצאו כפליים, בזכות ברכת השבת.

ברכת השבת

11

הוה"ק (ב, פח). שואל: "כתיב 'ויברך אלקים את יום השביעי' וכתיב במן יוביום השביעי שבת לא יהיה בו וכיון דלא משתכח ביה מזוני מה ברכתא אשתכח ביה" - מה ברכה היא שאין יורד מן בשבת? - "אלא ... כל ברכתא דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין ... דההוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא 'ומין' - אדרבה, השבת היא שורש הברכה והיא חלה אמתפשטת על כל ששת הימים, ברכת המן באה דוקא מחמת השבת, ונראית ביותר בערב שבת - בירידת לחם יומיים.

12

לכן 'קדשו במן', כיון שההשתדלות היא רק גזירה, וגור שלא להשתדל בשבת, כי ההכרה שהכל מאת ה' - היא מקור הברכה. זהו הקשר בין שבת לבין המן - המן לימד על מהות השבב. כשם שהמן מוכיח על הקב"ה שהוא הבורא והוא המקיים, אף השבת כך, שכן בה ברא הקב"ה את המנוחה האמתית, אמונה הבאה מתוך הכרת השלימות של בטחון בקב"ה - זו הסיבה שנימנו יחד, וכבר במעשה בראשית היתה טמונה ברכה זו.

"מזמור לדוד ה' רוצי לא אחסר" (תהלים כג, א) - כשאני יודע שהקב"ה הוא הרוצה שלי, לא אחסר. בזכות הכרה זו - "בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני". "יכירו בניך וירעו כי מאתך היא מנוחתם" (תפילת מנחה של שבת) - עלינו להכיר כי המנוחה היא רק מאת ה'. מנוחה כזו יכולה לבוא רק ע"י בטחון בקב"ה, כפי התקשרותנו אליו כך יביא לנו את המנוחה האמתית.

"כי אות היא ביני וביניכם" (שמות לא, יג) - השבת היא הקשר והחיבור שבין עם ישראל לקב"ה. "לדעת כי אני ה' מקדשכם" - כאשר ידע שהכל בא מאת הקב"ה. הרי הכרה פנימית זו, הבאה ע"י דכיותו בה, היא תתן לאדם את

השלימות ואת השמחה. עצם הידיעה שהוא נשען על הקב"ה, וזה האות שביני וביניכם. לכן: "ישמחו במלכותך שומרי שבת" - כי בשבת אנו מקבלים על עצמנו עול מלכות שמים בכל עומק משמעותו: הקב"ה הוא ה"מלך" ואין אנו מוסיפים מאומה לבריאה, ועלינו רק לעשות את רצון הקב"ה. זוהי קבלת עול מלכות שמים בשמחה מתוך הרגשה של שלימות, ואשר על ידה נזכה לקבל את השפעת הקדושה.

"ראו כי ה' נתן לכם את השבת" (שמות טז, כט) מבאר הספורנו "ראו" - התכוונו כי ה' נתן לכם את השבת, ואין זו מצוה בלבד (לשבות) אבל היא מתנה שלא נתנה - לזולתכם, כאמרם ז"ל: 'מתנה טובה יש לי בכית גנוזי ושבת שמה ואני הפנץ ליתנה לישראל' (שבת י:). וכן סידרו בתפילה 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם - והוא ששיינו יום שכולו שבת' (ספורנו).

בשבת אפשר להגיע למדרגה של "ראו" - לראות את המתנה של שבת, דהיינו השפעת הקדושה והרוחניות שיכול לרכוש בשבת. אכן שני תנאים יש בכך: "שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השביעי".

* "שבו איש תחתיו" - כל אחד ישב במקומו וישמח בחלקו שקיבל מאת הקב"ה, וזוהי שלימות המנוחה בשבת שאינו מוטred בענין העוה"ז כמו תמיד: "חברי לוקח את חלקי...", "אני חייב לחטוף ממנו...", כי בשבת הוא מתלמד שהכל מאת הקב"ה, הן התפקיד והן הכלים, והוא הנותן לכל אדם את כל הצריך לו, לפי התפקיד לו יועד בעולם. מה שיש לזולתו מיועד אך ורק עבורו, אילו הייתי אני צריך לקבל חלק זה, היה הקב"ה "דואג" לתת זאת לי.

במקרא

פרשת בשלה

ויבינו

קטו

לחם, ולא מסתברא לומר דזה מה שחידש משה אטו לא ידעו שם לחם. עוד צ"ב דהכתיב להלן "ויקראו בני ישראל את שמו מן", הרי להדיא דבאמת קראוהו בשמו, ועכ"פ שמו היה מן ולא לחם, וא"כ משה לא בא לומר להם מהו שמו.

* ונראה ד"מן" הוא שורש אמן, והוא לשון אמונה, ולזה לא ידעו מה הוא ומה טיבו רק האמינו כמה שאמר להם משה "ובוקר וראיתם כבוד ד'" והאמינו שזהו מה שהבטיחם ד' עליו והמטיר להם ד' מן השמים, אבל לא ידעו מה טיבו כי ראו רק דק מחספס על הארץ, וזהו ויאמרו "מן הוא" שהאמינו בד' שיתן להם צרכם, וע"ז אמר משה שטיבו הוא הלחם לאכלה וציוה אותם על ליקוטו, ולזה קראו שמו "מן" לשון אמונה, דזהו לחם אמונה, שכולו תלוי באמונה ואסור להוחר מלמנו למחר, ו"מן" בגי' צ' ועה"כ [שהוא האמונה באחד יחיד ומיוחד] בגי' הויה אדנות.

מוסר

מאמר לד

שיחות

קמ

והנה, יצירתו של האדם היתה באופן שהכל ערוך ומוכן לפניו, ומקומו הוא בגן-עדן אשר בו כל עץ מאכל, ואין לו טירחה ודאגת פרנסה כלל, אלא שמשום החטא באה עליו קללת "בזעת אפך תאכל לחם" (בראשית ג ט). ומשום כן, דור המדבר שהיו ברום המעלה, זכו אף הם להיות ניזונים מידו של הקב"ה, שהיה המן ערוך ומוכן לפניהם, וה' בזיעת אפך" שלחם לא היה אלא בטירחה קלה של לקיטה, ואף בזה זכו הם לראות עין בעין כי לא המלאכה היא המביאה פרנסה לאדם, שהרי "לא העדיף המדבה והממעית לא החסיר" (שמות טז יח), אלא כל אחד מקבל לפי צרכו, ולא לפי מידת העמל שהוא משקיע בעבודתו.

* וכל זאת לא היה אלא בששת ימי המעשה, אבל לצורך שבת קודש קיבל כל אחד את מזונו ללא טורח מיוחד כלל, כדכתיב: "ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה" (שמות טז כב), ופירש"י: "כשבאו לביתם ומדדו מצאו כפלים לחם משנה", והיינו משום שלצורך שבת נשאר המצב כפי שהיה קודם החטא, וכל עיקר הקללה של "בזיעת אפך" לא חלה על יום השבת כלל.

19 והוא מה שאמרנו על הלל הזקן (ביצה טז א): "אבל הלל הזקן מידה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח כ) ברוך ד' יום יום", ופירש"י - "שהיה בוטח שתזדמן לו נאה לשבת", והיינו גם כן מטעם זה, שעל צרכי שבת לא חלה הקללה של "בזיעת אפך", לכן היה הלל בטוח שתזדמן לו בהמה נאה לשבת ללא שידאג ויטרח עבודה.

ובאיוב מצינו שביקש: "מי יתנני כירחי קדם כימי אלורה ישמרני" (איוב כט ב), ואחז"ל (נדה ל ב): "אין לך ימים שהאדם שרוי בהם בטובה יותר מאותן הימים [שהוא במעי אמו], אוכל ממה שאמו אוכלת, שותה ממה שאמו שותה, ומלמדו אותה כל התורה כולה, צופה ומביט מסוף העולם עד סופו וכו'". כלומר, הכל מוכן לפניו ללא טורח כלל, ואף לטירחה של מעשה אכילה ושתייה אינו צריך, אלא ממילא הוא ניזון ע"י אמו.

* וטעם הדבר נראה, שבאמת זה הוא מצבו של האדם מצד עצם יצירתו וזה היה מצבו של אדם הראשון קודם החטא, ובקללה של "בזיעת אפך תאכל לחם" לא נתקלל העובר בעוודו במעי אמו, שאם לא כן במה זכה העובר לכל זה, [ועיין מאמר נח ומאמר קב שנתבאר בענין אחר].

תם 15 פרשת בשלה בן מלך על התורה

צרכי השבת באים בלי טורח החלק הראשון שמצינו בברכת השבת, הוא מה שמפורש בפרשה להדיא, שבכל יום היו צריכים ללקוט דבר יום ביומו את מזון אותו היום, אולם ביום השבת לא הוצרכו ללקוט, אלא על ידי לקיטת המן עבור יום השישי, כבר היה להם גם העומר של יום השבת. שאפילו מעשה קל של לקיטה לא הווקרו לטרוח יותר ביום השישי עבור לקיטת העומר של יום השבת, אלא באותו מעשה לקיטה עבור יום השישי, נזכחו לראות שהיה להם שני עומרים. כדכתיב - יוקי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה' (טז, כב). וברש"י על לשון הפסוק 'ויהי משנה' - לאחר שיביאו ימצאו משנה במרדדה, על אשר ילקטו וימדדו יום יום, וזהו לקטו לחם משנה, בלקיטתן היה נמצא לחם משנה (רש"י טז, ה).

16 צרכי השבת בכל הדורות בלי טורח

* וברכה זו של שבת לא רק בדרו המדבר היתה, אלא תמיד יש ברכה מעין זו בשבת לישראל, דהיינו, שכל ההוצאות עבור צרכי השבת באות בלא טורח ובלא עמל, כי אם באות מאליהם מן השמים. אלא שבדרו המדבר שהיתה הנהגת ה' גלויה, אשר עין בעין נראה להם וענו עומד עליהם. וברכת פרנסתם ומאכלם התמידיים היו להם מאת ה' באופן גלוי. אזי גם ברכת השבת היתה נגלית וחשופה באופן נראה ומוחשי. אבל בזמן הזה כאשר הנהגת ה' נסתרת ומכוסה בדרכי הטבע, וכן פרנסת האדם ומזונו באה מאת ה' בהסתר

במחך דרכי העולם, על כן גם ברכה מיוחדת זו של השבת נעלמת ומכוסה. אך בעצם, יש בכל הזמנים סדר זה כעין שהיה במן. ובזמר 'כי אשמרה שבת' - הנה לרור ראשון נתן קדושי. מופת בתת לחם משנה בששי, ככה בכל ששי יכפיל מזוני (זמר ליום השבת לראב"ע). דהיינו שכל ימות החול המזונות באים על ידי עמל ויגיעה, אבל בשבת קודש שורה ברכת ה', שכל הצרכים של שבת באים לאדם בלא טורח ומלאכה. וכדאיתא בגמרא - לוו עלי ואני פורע (ביצה טו:). ובמדרש - ברכו מפני היציאה (בר"י יא,ג).

17 צרכי השבת מתברכים בריבוי

* ועוד איתא שהיה ברכה נוספת בלחם של שבת, שנוסף על כך שבא בלא טורח בא גם בריבוי שהיה מנת הלחם כפולה - לחם משנה. ואמנם בפשטות הכתובים, שיעור המן שלקטו כשביל שבת היה כשיעור המן שלקטו לכל יום, עומר לגולגולת, אלא שעומר זה הקדימו ללקוט ביום הששי לצורך השבת, ש'ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד' (טז, כב), אך הלחם-משנה שלקטו לא היה מיועד כולו ליום השבת, אלא עומר אחד ליום הששי ועומר אחד ליום השבת.

* אולם ב'דעת' זקנים מב'עלי התוספות' כתבו שמלבד מה שלחם השבת הקדים לרדת ביום השישי, אף מנת השבת עצמה היתה כפולה - 'אמר רבי יצחק וכו' שבכל יום היה יורד לישראל מן פרידה אחת ובשבת שתי פרידות, פירוש כפולות, כלומר שכל סעודה שיורדת בשביל שבת יורדת כפולה בלחמה וכו' כי דרך לאכול בשבת יותר מסעודות של חול מפני נשמה יתירה' (ושם).

והכינו את אשר יביאו והיה משנה וגו'

וברש"י "אומר אני אשר יביאו והיה משנה לאחר שיביאו ימצאוהו משנה במדידה על אשר ילקטו וימדדו יום יום" ע"כ. ומבואר מדברי רש"י דהאי דינא דוהכינו את אשר יביאו, לא נאמר על הכמות כלל להכין לפי המצטרך ליום השבת, דא"כ על כרחך היו צריכים גם בליקוט להכין לשבת, ולמה רק אחר שהביאו היה משנה, והלא נצטוו על והכינו את אשר יביאו, אלא מצות והכינו היא על הפעולות עצמן שיזמינו גוף המאכל המצטרך להם ויאפו ויבשלו לשבת, אבל על הכמות אין להם לדאוג כלל כי "והיה משנה" לאחר שיביאו יהיה משנה.

* והוא ברוך ומנוסה שהברכה משולחת במאכלי שבת, וכל מה שיבינו בין רב בין מעט יספיק להם ולאורחיהם והותר, רק חעיקר שחאה הכנה, וכל שמכניסם שיהא לברכה על מה לחול ואז והיה משנה והותר ואין לדאוג כלל על הכמות. גם אם יבואו אורחים בשבת או יבואו שכנים בע"ש ללוות מאכל וכדו' יש ליתן להם בחפץ לב ואין לדאוג שיחסר כי הברכה ברי' באמת יתקיים בו והיה משנה, וזה ברוך ומנוסה כמעט משבת לשבת.

23

שלושת חלקי הברכה כנגד הברכה בהשלמת הבריאה

שלושה ענייני ברכה אלו, נובעים כנגד שלשה ענייני שלימות שהיו בבריאה בעת גמר מלאכתה, על כן ברך את היום השביעי שלעולם יהיה יום זה מבורך בענייני שלימות אלן. ועיקר הברכה הוא כמבואר, שלא יוצרך יום השבת לעשות בו שום מלאכה אלא הכל יהיה מוכן מערב שבת. וברכה זו היא כנגד מה שביים זה נשלמה המלאכה, ולא נצרך העולם יותר למלאכה והכנה, אלא הכל היה מוכן.

* וכנגד מה שהיה העולם ביום השביעי, שלם ככל חלקיו, ומלא ברכי רבבות צבאיו. על כן ברכו ה' שיהיה מבורך בכמותו, וכל אשר בשבת בא כפול ובמשנה כמות.

* וכנגד מה שהיה העולם מושלם באיכות ביופי וחוץ, על כל חלקיו. על כן ברך את היום השביעי שיהיה מבורך בכל ענייני איכות בחן וחיו וריה וטעם, וכל מה ששייך לשבת מתבונן באיכותו וצופן טעמו.

24 ו' א' ב' ג'

עוד יש לפרש שהרי במן כל אחד היה טועם את הטעם הרצוי לו,

* ויש לומר שברכת השבת היתה שכל אחד יוכל לטעום בשבת כל טעם שירצה, ושבת היא בבחינת "מן" הכוללת בתוכה כמה וכמה אפשרויות של הנאה וטעם, כל אחד טועם בה רצונו.

* וכמו שנאמר: "וקדשתו מכל הזמנים", ששבת יש בה בחינה של כל הזמנים, ואפשר לקבל בה את ההשגות שיש בכל המועדים בשנה, ובזה היא בבחינת "מן", שהיא נטעמת לכל אדם לפי כוונותיו, יכול הוא לקבל ממנה השפעות של "זמן מתן תורתנו" ויכול הוא לקבל ממנה השפעות של "זמן שמחתנו", הכל לפי כוונתו ורצונו.

גדליהו אור 25

אנו רואים כי פרשת שבת נחנה ביחד עם פרשת המן, ומשמע שיש להם שייכות זה לזה, ואלו צי הפרשות הם כתיבין רעין דלא מתפרשין, ועוד בתחילת הבריאה נאמר על שבת ויצרך אלקיס את יום השביעי ויקדש אותו, ומביא רש"י דברי חז"ל קדשו במן וברכו במן, ששבת קשור עם המן, ועפ"י פשטות יש לפרש כי האכילה של בני ישראל בשבת יש לה הכנייה של המן, כי אכילת האדם בשבת נחשבת ויש לה קדושה, והאדם בשבת יש לו היכולת לעשות מהאכילה הגשמית שלו לרוחניות, ואמרו חז"ל במכילתא כי המן נתן לבניי צעלו, שהוא צרכו הצרכים הצרכים

ויש לומר שזו היא גם הכוונה בלשון המכילתא (שם ה) 'כשהוא אומר שני עמרים לאחד הרי לחם כפול אמור, הא מה ת"ל לחם משנה, לחם משונה. כיצד, בכל יום היה בו עומר אחד ובשבת שני עמרים. כלומר משונה בכך שבשביל שבת לבד היו בו שני עמרים].

21

צרכי השבת מעולים בטעם במראה ובריח

ועוד נוסף ברכה שלישיה, שהלחם הנלקט עבור שבת היה בו גם תוספת מעלה בטעמו בריחו ובמראיתו, כדאיתא ברש"י - 'לקטו לחם משנה וכו' ומדרש אגדה לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו' (רש"י שם). והוא ממכילתא - 'והיה משנה, לחם משונה. אתה אומר לחם משונה הוא, או אינו אלא לחם כפול, כשהוא אומר שני העמר לאחד, הרי לחם כפול אמור, הא מה תלמוד לומר לחם משנה, לחם משונה. כיצד, בכל יום היה בו עומר אחד, ובשבת שני עמרים. בכל יום היה ריחו נודף, ובשבת יותר. בכל יום היה מצולהב כזהב, ובשבת יותר' (מכילתא פרשת ויסע פרשה ב).

* ועיין במלבי"ם שכתב דהא דכתיב על המן - 'וטעמו כצפיחית ברבש' (שם טו, לא), הוא רק בשבת - שנוסף בו מתקנות לעונג שבת, שפסוק זה סמוך לענין המן שאכלו בשבת. אבל בימות החול היה טעמו כמו שכתוב בפרשת בעלותך - 'וטעמו כטעם לשד השמן' (במדבר יא, ח).

בכל הדורות מתברכים מאכלי וצרכי השבת

ואיתא בחז"ל שגם מעלה זו קיימת בכל הדורות - 'אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף, אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף, אמר לו תן לנו הימנו, אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו' (שבת קט"ז). וזה נובע מצד ברכת השבת, שיש בו ברכה של 'לחם משנה' - משונה לשבח בטעמו ובריחו. וכדאיתא במדרש על פסוק ויברך - 'ברכו במטעמים' (בר"י יא, ד).

* ונראה, שלא רק במאכלים אשר נאפו ונתבשלו במיוחד עבור-שבת נאמרה בהם הברכה המיוחדת, אלא כל המאכלים אשר מיועדים לשבת חלה עליהם ברכת השבת.

ובאור החיים על הפסוק ויברך אלוקים וגו' - 'צריך לדעת מה היא הברכה, ורבותינו ז"ל אמרו ברכו במן וכו', ודבריהם ז"ל אינם אלא רמז בכתוב, אבל הפשט לא ידבר על זמן מהזמנים העתידין. והנכון במשמעות הכתוב הוא, כי להיות שהעולם הזה צריך הוא לשפע המקיים, והיא בחינת האכילה והשתיה וצורכי האדם, וכולן מושגים על ידי טורח ויגיעה הגשמית וחולין היא, וה' כשרצה לקדש יום השביעי, קדם וברכו שלא יחסר בו דבר, הגם שאין טובת העולם השפל מושגת מהפרישות והקדושה, אלא מעסק חול, אף על פי כן ברכו, שלא יחסר טוב, ועוד לו שהוא יתר על שאר הימים, לחם משנה, שלש טעורות, ותענוגים יתירים, וזו היא ברכת' (בראשית ב, א).

22

ברכת השבת על כל חלקי הבריאה

* ופשוט, דאין ברכה זו דווקא במאכלים, אלא כל הצרכים וכל חלקי הבריאה, יש בהם בשבת יותר ברכה וחן ושבח ומעלה, כגון בגדי שבת, והכלים והרהיטים והבתים, והבריאה

כולה על כל חלקיה, שורה עליהם זיו ברכת השבת, וכל הדברים נעשים יותר נאים ומשובחים. וכמו שכתוב בחזקוני על הפסוק ויברך אלוקים את יום השביעי - 'שבו העולם' (יהיה מלא כל טוב וברכה ושוכע) (שם).

וכדאיתא במדרש שם - 'ברכו בעטיפה וכו' ברכו במאורות וכו' ברכו באורה וכו'. ברזל בנו, וכי היה המעשה, פעם אחת הדלקתי את הנר בלילי שבת, ובאתי ומצאתי אותו במוצאי שבת דלוק, ולא חסר כלום' (בר"י יא, ב).

* וכן האדם עצמו שורה בו ברכה בתודות לבו ומאור פניו, בחכמתו ורגשותיו. עיין שם במדרש - 'ברכו באור פניו של אדם וכו', ושם - 'מפני האיסטניסים' ועייש במפרשי המדרש דהיינו שביים השבת ניתן ברכה לאיסטניסים, שכל ימות החול אינם יכולים לאכול אלא מעט, שיוכלו לאכול ולענג את השבת כראוי.

* ובכל הדברים והצרכים יש בהם את ברכת השבת בכל שלשת חלקי הברכה, דהיינו שהם באים בלא טורח ועמל. וכן שהם באים בשפע ובריבוי. וגם שיש בהם חן וחיו ונוי וטעם מיוחדים.

* וברכה זו של השבת, נתן ה' רק לישראל, שכיון שהם עמו נתן להם את ברכת השבת, וזהו מה שכתוב בפרשה - 'ראו כי ה' נתן לכם השבת'. כלומר שבסדר זה של ירידת המן כל ששת הימים, וביום השישי לקטו לחם משנה, הם 'ראו' בזה בחוש, כי ה' נתן להם את השבת. סדר זה עצמו, היה המציאות של נתינת ברכת השבת לישראל.

ravenous person. Leave anything over, and I will bless the food so that it will satiate even your intensified Shabbos appetite."

This dialogue between Moshe and the *nesi'im* — especially Moshe's response — underscores an important feature of the manna (and, to some extent, the contemporary Shabbos meal as well). The Shabbos portion of manna was not only quantitatively superior, it not only tasted and smelled better, but it was qualitatively superior, being able to satisfy the hungry with less food than one might expect¹ (*Chasam Sofer* 82 ד"ה שש).

28

Shabbos Kodesh - R. Pincus

As mentioned by the Ramban,³ the seven days of the week correspond to the seven *middos* of Hashem, and these seven *middos* are alluded to in a well-known verse: "*Yours, O God, is the greatness and the power and the glory and the victory and the majesty, for all that is in Heaven and on earth is yours. Yours is the sovereignty....*"⁴ These *middos* include *chesed, gevurah, tiferes, netzach, hod* — and the sixth *middah* is *yesod*, as hinted at by the above words, "For all that is in Heaven and on earth."

What is this *middah* of *yesod*? The Zohar explains "for all that is in Heaven and on earth" as meaning, "unified in Heaven and on earth." In other words, the sixth *middah* unifies Heaven and earth. Since Friday, the sixth day of the week, corresponds to this *middah*, we learn that the special quality of Friday is to unify the sacred with the mundane.

What does it mean to unify Heaven and earth — to unify the sacred and mundane?

There is a relationship called a partnership. If a business man wants to market a certain product, he chooses a partner. One partner works in Bnei Brak, and the other in Jerusalem. At the end of the month, the two partners make an accounting and divide the profits equally between them. The one who works in Bnei Brak profits from the sales made in Jerusalem, and vice versa. For when two people merge, each has what belongs to the other. But when they don't merge, each has only what is his own.

* The world is divided into two realms: *ruchniyus* and *gashmiyus*, otherwise known as Heaven and earth. The distance separating Heaven and earth is tremendous. They seem so far apart

and so different from one another. But there is a *middah* that unites them.

29 • This *middah*, called *yesod*, causes Heaven to become Heaven and earth combined. And similarly, earth becomes earth and Heaven combined. In other words, *gashmiyus* becomes *gashmiyus* and *ruchniyus* together, and so too with *ruchniyus*.

Getting back to the subject of *lechem mishneh*, when *b'nei Yisrael* were in the *midbar*, a double portion of manna fell for them every Friday. This was their food for Friday and Shabbos together. They would eat half of the double portion on Friday and the other half on Shabbos. Due to this unique partnership, mundane Friday became partners with sacred Shabbos.

* Even though, technically, there was a separate portion for each day, there was still a partnership because both Friday and Shabbos had a part in the *lechem mishneh*. Each had a part of the combined whole, which contained both the sacred and the mundane.

שאמר לשי ועשי שוגות, והביאור צדק הוא כי אברהם אבינו הכין מאכל עבור המלאכים וכבר הזכרנו שמאכל המלאכים הוא דבר רוחני, שקיים המלאכים הוא מזון השכינה, ואעפ"כ כשצאו לאהל אלה"ה כתיב ויאכלו, שאכלו ממה שהכין בעבורם אלה"ה, כי אלה"ה עשה מהמאכלים הגשמיים שלו רוחניות, ובי' ציבולה המלאכים לאכול אף זה המאכל, וצדק זה שעשה אלה"ה מרוחניות לגשמיים, וכו' צ"ל לאכילה המן, שהוא רוחניות שרק נתגשם כדאי אחיה צעולם הגשמי. וזה הקשר של מן לשבת, שיש בשבת ענין כמו מן, היינו שהאכילה בשבת הוא דוגמת המן, שיש בהאכילה הגשמי ענין רוחני.

30

This expresses the special character of Friday. It is a day that unifies the *kedushah* of Shabbos with the mundane weekdays. It sanctifies the rest of the week. Thanks to Friday, the *kedushah* of Shabbos not only illuminates our *ruchniyus*, it penetrates our *gashmiyus* as well.

31

Yosef the Unifier This *middah* of *yesod*, of unifying Heaven and earth, is the special *middah* of Yosef HaTzaddik. This is the innovation in *avodas Hashem* that Yosef brought into the world: the ability to unify *gashmiyus* and *ruchniyus*. This is what he accomplished by successfully withstanding his great *nisayon*. He showed that through *gashmiyus*, a person can become a holy *tzaddik*. This is in fact what happens when a person overcomes the influence of *gashmiyus*, as Yosef did — the *gashmiyus* turns into *ruchniyus* for him. Through passing his *nisayon*, Yosef merited rulership and sanctity, for he unified Heaven and earth.

32

Friday is preparation for Shabbos. On the one hand it is a mundane day, and on the other hand it is completely sacred. It is a special day of *kedushah* that unifies Heaven and earth. Thus, it is especially important to learn Torah on Friday and not let this precious day slip through our fingers. It is a great loss for us to treat the crucial time of Friday as if it were a "day off" from *avodas Hashem*. By properly appreciating and utilizing Friday, with its unique *middah*, we can unify Heaven and earth!

33

Jews and Yesod When a Jew eats cholent on Shabbos, it's not just a physical act. On Shabbos, the *gashmiyus* is *ruchniyus*, and the *ruchniyus* is *gashmiyus*. Furthermore, *ruchniyus* penetrates Friday, and thereby penetrates the other weekdays as well. Although Friday is mundane and Shabbos is sacred, the Torah gave us the opportunity to unify the weekdays with Shabbos through the *middah* of *yesod*, which unifies *gashmiyus* and *ruchniyus* for the entire week. This unification is expressed by *lechem mishneh*. On Shabbos we say *ha-motzi* over two loaves: one for Shabbos, and one for the weekdays. This signifies that Shabbos includes both *ruchniyus* and *gashmiyus*.

When a Jew eats, although it is a mundane action, there is also a spiritual aspect to it. So it is when a Jew learns Torah. Although it is a spiritual act, it influences the physical realm as well.

כבוד שבת בהכנה

ונראה לבאר, שאין זה רק ענין של - "הכנה" למצוה, אלא זוהי המצוה עצמה. כי עצם הדבר שטורח ומתכוון לכבוד שבת, זה עצמו מצות כבוד שבת.⁵³

ולכן אף שמצד הזריזות יתכן שראוי להכין מתחילת השבוע [מה שאינו נפסד], אבל משום כבוד שבת ראוי לקנותו ולהכינו ביום ו', שאז הוא יותר ניכר שעושהו לכבוד שבת. [אא"כ הזמן דחוק או שצריך שהות בהכנתו. ועי' מ"ב ר"נ סק"ב].

* וכן מבואר בספר סדר היום (ער"ש), שעיקר המצוה וההשתדלות צריך להיות ביום ו', והמכין מיום ה' לא קיים מצות ההכנה כראוי, כי אין ניכר כ"כ שהוא לשבת ויתכן שמכין עבור ענין אחר, וצריכין אנו להודיע לכל שכל הכנתנו וטרחנו הוא ליום הנכבד הבא עלינו וכו' עי"ש.

מהותו של יום השישי להכנת שבת

אמנם עדיין יש לעיין, שהרי אם יעסוק בהכנות סמוך לערב, ודאי הוא יותר ניכר שלכבוד שבת הוא עושה, אבל מן הבוקר אינו ניכר כ"כ שלכבוד שבת הוא, שהרי זמן רב יש עוד עד בואה. ואכן משום כך יש מצוה מיוחדת לעסוק בצרכי שבת גם סמוך לכניסתה.⁵⁴ וא"כ יש להתבונן מהו העניין המיוחד של הכנה בהשכמה.

ונראה לבאר, כי באמת מצות ההכנה לשבת שייכת במהותה ליום השישי, ונתייחד יום השישי להיות יום ההכנה לשבת, ולא רק מאחר שצריך להכין לפני שבת הרי הזמן לזה הוא יום ו', אלא/יום שישי זהו הזמן המיוחד להכנות לשבת. וזו עבודת היום, וכמו שכתוב בתורה (שמות טז) "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאון".⁵⁵

ולכן נפסק בהלכה (שולחן ערוך אורח חיים סימן רנא) כי העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה. ולכאורה אם יכין הכל מאתמול, למה לא יוכל לעשות מלאכה בערב שבת.

* אלא ודאי מבואר כי זהו עיקרו של יום השישי להיות טורחים בו לכבוד שבת, וזהו כבודה של השבת שניכר כי מכין הוא לכבודה.

וכיון ש"זמן המצוה" הוא יום שישי, לכן צריך להשכים ולקיים המצוה תיכף בתחילת זמנה.

יום השישי - יום קבלת ברכת השבת

נאמר בתורה (בראשית ב) "ויברך אלקים את יום השביעי", ופירושו חז"ל במדרש (ב"ר יא); במה ברכו, בירכו במן.

* ואף שהרי ירדת המן היתה ביום השישי ולא בשבת, וא"כ מדוע נחשב בכך ברכתה של השבת. אלא מבואר בזה כי באמת ברכתה של השבת בערב שבת היא באה.⁵⁶

ואף שירידת-המן היתה רק באותו דור, ומאחר שכן מהי ברכתה של השבת בזה בכל הדורות.⁵⁷ אלא מבואר כי באמת כן בכל שבוע מקבלים אנו שפע זה של ברכה עבור השבת.⁵⁸

וכן כתב רבינו אברהם אבן עזרא, בזמר שחיבר:

"הנה לדור ראשון נתן קדושי מופת בתתו לחם משנה בשישי, - ככה בכל ששי יכפיל מזוני".

אלא מבאר הנצי"ב, שבאמת אחר שיכינו לשבת, אז יהיה משנה. ושלא כדרך כל יום, שעיקר האכילה היה בסעודת היום, והמעט שנשאר היו אוכלים בערב, אלא עיקר אכילת יום שישי היא בלילה שלאחריו, ואז יהיה הלחם משגן, ונמצא א"כ שהיה הלחם משנה עבור יום השבת, ולכן אנו עושים לו זכר בסעודות השבת.

37 וכן שכל הברכה לכל השבוע מגיעה מהשבת, לכן השפע של כל השבוע תלוי בהכנות ביום שישי, כי ביום השישי מונח הכל, באשר הוא יום ההכנה לשבת מקור הברכה, וכל השבוע יונק מן השבת.

כח מיוחד בתפילות יום השישי

* ולכן מצינו כי יש כח מיוחד בכל תפילות יום השישי, באשר הוא זמן התעוררות של רחמים, כמו שכתב האריז"ל (שער המצות - פרשת ואתחון) כי יום השישי מכין לשבת והרחמים מתעוררים בו.

ענין תוספת שבת

הנה תכליתה של השבת, כתב מהר"ל (דרך החיים ה, טו) :

מהות היום השביעי, לחבר על ידו את ימי השבוע, שיתחברו לקודש.

ומקום החיבור בין השבת לששת ימי המעשה, הוא ביום השישי אשר נכנסת בו קדושת שבת.⁶⁰

60 ולכן בקידוש מחברים אנו "יום השישי - ויכולו השמים", [ובעה"ט כ' שזה ר"ת שם בן ד' אותיות]. ובמד' למדו מה' יתירא דין תוספת שבת. ואף זהו ענין כניסתה בחול.

ענין ההכנות לשבת

והנה האופן לחבר אף הגשמיות ברוחניות, הוא ביום ו', שהוא היום בו מתחברת השבת לימי החול.

ואף זהו ענין ההכנות ליום השבת, שעל ידם מחבר ומקשר גם את עסקי העוה"ז, שיהיו לקבוד השי"ת ליום השבת.

וזוהו החידוש הנפלא שחידשה תורה, מצות ההכנה לשבת ע"י הגוף. שבזה הגוף עצמו עוסק במצוה ומשתייך לקדושה, ויוכל אף הוא ליהנות יחד עם הנפש, מתענוגי העולם הבא.

לכן "טעמיה חיים זכו", וכמו שדרשו מכאן בירושלמי, שמצווה לטעום בערב שבת מתבשילי השבת.⁶¹

כי מי שנמצא ביום חול ורוצה לטעום עונג שבת, זהו שמקשר אותו כבר עכשיו לשבת ולעוה"ב, וזוכה לחיי עולם.⁶²

והנה אמרו חז"ל (ת"ז סוף מ"ח), שצריך להוסיף מחול על הקודש, וכל המוסיף מוסיפים לו נפש יתירה בשבת, וכל הגורע גורעין לו ח"ו.

הרי מבואר, כי השגת האדם בשבת תלויה בכך שבעצמו יכנס לקדושתה מבעוד יום, וככל שמכניס קדושת שבת בחול, כך זוכה לני"ב בשבת.

והנה כבר יסד האוה"ח (שמות לא, טז), כי מן הנמנע ההחלטי ששיג אדם עוה"ב, להתענג בגנוזי עליון, זולת באמצעות השגת ענף ממנו בהיותו בעוה"ז.

וכן לפ"ז יום השבת שהוא מעין עולם הבא, צריך שיכין עצמו קודם להשתייך אליו, ואז יקבלו במתנה.

64. ועי' מנחת פתים בשיירי המנחה סי' ר"נ, שמציין הירושלמי פ"ד דמעשרות ה"ב כלכלת שבת לא מוידבנא, ומשמע שדבר שיחידו לשבת לא ימכרו. ועי' במשנה ברורה (סי' רמב סק"ד) אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת, לא יאכלנו בחול.

65. ועיין ביפה ללב (ח"ב סי' רנ, א) הטעם שישכים בבוקר להכין, כי סטרא הקדושה צריך טורח גדול להשיגה, וכולי האי ואולי.

ולפמ"ש באמת לא סתם הכנה היא, אלא זהו כל ענינה, להכניס קדושה בעולם, ובודאי עבודה גדולה היא. ורק מי "שטרח" בערב שבת יאכל בשבת, אבל מי שלא טרח אלא היה לו מן המוכן, אין לו תבלין של שבת ואין זו אכילת שבת. ובהו יש לבאר משי"כ בשם עולם (פ"ד) שממע שהמתעסק בצרכי שבת, יוצא מגיהנום משעה שהיה עוסק, בהכנות. כיון שעיי"ז מכניס כבר אז את קדושת השבת.

והנה כתבו הפוסקים⁶³, שטוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת, שע"י הדיבור יחול קדושת שבת על אותו דבר. וכן הוא לשון הגמ' (ביצה טז, א); מצא בהמה נאה - 'אומר' זו לשבת.

וכתב השל"ה (שבת, נ"מ): וכל מה שקונה ומכין ומבשל לשבת, יאמר דבר זה אני קונה או מבשל לכבוד השבת, ואז מתפשט הקדושה בזה התבשיל וריחו נודף מעין רוחני. והכל לפי מה שהוא האדם וכפי שיעור מעשיו ומחשבתו ודביקותו⁶⁴.

ומבואר, שקדושת מאכלי שבת תלויה דוקא באופן הכנתם מיום השישי, ולא די בעצם עריכתם לסעודה ביום השבת, ואדרבא תיקונים נעשה דוקא בששת ימי המעשה, ע"י עניינים גשמיים של הליכה בשוק ותיקוני המאכלים, ודוקא ע"י עשייה זו לכבוד שבת, מחברם לקדושה. וכן תיקון הגוף ברחיצה ומלבושים, זהו יחודו והכנתו לקדושת שבת. * וכן תיקון וסידור כלי הבית והשולחן. כי זהו התכלית, להכניס את קדושה השבת בעולם הזה⁶⁵.

מובא בספר מקור חיים (טור פטדה או"ח, ר"ג) לתלמיד מהר"ו, כי כל ענייני שבת הם כדי לתקן חטא אדם הראשון, וכיון שבריותיו של אדם היתה מיד בבוקר יום השישי, לכן צריך להשכים להכין צרכי שבת.

והנה נתבאר לעיל, שענין יצירת האדם מתחדש בכל שבוע, ולפ"ז משמעות רבה יש למעשיו, בשעה זו של תחילת יצירתו, ומסוגל אז להתחדש ולתקן מעשיו. לכן תיכף משעה ראשונה בה נצבר עפרו, צריך להתחיל ולעסוק בגופו בצרכי שבת⁶⁶.

ועוד, שבזה גוף האדם עצמו נכנס לקדושה, כי עוסק וטורח בגופו לכבוד שמים, ונעשה גופו כלי של קדושה. ובוזה נטהר מכל עוונותיו.

* והנה בשערי תשובה (סי' ר"ג) מביא בשם האר"י, שהזיעה שאדם מזיע בצרכי שבת, מוחק בה הקב"ה כל העוונות כמו הדמעות.

ובמנורת המאור (כבוד שבת פ"ח), מביא מדרש; מי שטורח בערב שבת בתיקון צרכי שבת, ומטריח את גופו באה עד שיזוע, אותה הזיעה שמורה לו, ומוחקין בה שטרי חובותיו ביום הדין.

והחיד"א (מורה באצבע ד) כתב בשם גורי האר"י, כי הטורח בצרכי שבת בעצמו בשמחה, מתכפרין לו עוונותיו.

רב רב 5 ברכין פרשת בשעה קודש

וברש"י כתב "לחם משנה", לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו, והוא כמכילתא כאן.

ויש לעיין האם רק עומר אחד היה משונה בטעמו, וא"כ היה ניכר להדיא דעומר של השבת הוא, או שהיו שניהם כן. ומלשון הכתוב משמע דקאי על שניהם לחם משנה, לחם משונה, הרי דשניהם קרויים כן. ונמצא לפי זה דעומר של יום השישי היה בו מקדושת השבת ומסגולתו וטעמו, ומי שהניחו לשבת לא היה נמש כמו בשאר ימים, ונתבאר להלן טעם בזה.

ונראה עוד להוסיף בזה, דהנה בפרשת בראשית (כ ג) כתוב "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו". וברש"י שם הביא

ברכו במן שכל ימי השבוע ירד להם עומר לגלגולת ובששי לחם משנה, וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת, והמקרא כתוב על שם העתיד, ע"כ. והנה בילקוט על הפסוק בתהילים (צב א) "מומור שיר ליום השבת" איתא, כל עסקה של שבת כפול עומרה כפול שנאמר שני העומר לאחד, קרבנה כפול שנאמר (במדבר כח ט) וכיום השבת שני כבשים וכו', ע"ש. וצ"ב שהרי כשבר לא ירד המן כלל כמש"כ רש"י, והיה כיום השישי שני העומר, האחד ליומו, והשני לשבת, ונמצא שאין לשבת אלא עומר אחד כשאר הימים ומהו ענין עומר כפול. אכן לפמשנת מבואר היטב דאמנם גם בלחם של יום השישי היה תורת לחם שבת עליו, וקדוש בקדושתו, וזהו ענין עומר כפול. וע"ע משנת בסמוך עוד בזה.

קדושת השבת שורה משעה החמישית ואילך

ובפרט שעות אלו של ערב שבת, סמוך לחצות היום, המכונים בדברי חז"ל 'מעלי דשבתא', אור קדושת השבת שורה בעולם, ויש לעסוק בהם בהכנה ביתר שאת לשבת.

וכמו שכתב בשער הכוונות (דרושי חזרת העמידה, דרוש ה), שמשעה החמישית ואילך שורה קדושת השבת בעולם עד מוצאי שבת, במשך ל"א שעות, וזהו בסוד: 'אל מלך יושב על כסא רחמים'. ובכתבי האר"י הוסיפו לבאר (שער הגלגולים, תקדמה כג), שזהו טעם הדבר מה שמצינו (מסכת שמחות א, ח) שהנפטר בערב שבת לאחר חצות ניצל מתיבוט הקבר, כיון שמשעה זו קדושת השבת שורה בעולם.

עוד מבואר בספרים הקדושים, שלכן נקרא יום השישי 'ערב שבת', כיון שמעורב בו מקדושת השבת, אם כן יש לומר, כדרך שקדושת השבת מועלת למתים בודאי מועילה היא לחיים, בבחינה זו (קהלת ט, ד): 'כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת'.

על כן, בשעות אלו נראה להכין עצמנו לקבל את קדושת השבת בכל מה שאפשר, ובודאי שלא נעסוק בעניני חול, כי אין זה מכבוד המלך שאין עוסקים בהכנות הראויות לביאתו. ומסופר על בעל 'באר מים חיים', שבערב שבת לאחר חצות גבהה קומתו כמידת ראשו, ולא היה ניתן להכירו כי נהפך לאדם אחר.

Sole Desire

44 The Revelation of our G-dly Soul on Shabbos

THE POWER OF Shabbos is ingrained in our very essence. Every Jew is a combination of body and soul. The body sees the world as separate from the Creator, as if it exists and functions independently. Our bodies feel that we are the ones doing and accomplishing, succeeding or failing. But then we have our holy soul, a *chelek Eloka mima'al*, that sees the hidden truth of creation. The soul senses that Hashem is in control of everything, that we only try but the results are in His hands, and that even our efforts and choices are controlled by Him.

The soul is all *emunah*, all Shabbos Kodesh. Yet during the week, the body is more manifest and takes charge. As we busy ourselves with cooking, cleaning, shopping, sending our children to school, and the like, the body feels, "I am doing, I am accomplishing, I feel fulfilled."

On Shabbos, Hashem imbues us with a *neshamah yeseirah*. The *neshamah yeseirah* is not an *additional neshamah*; rather, it is the exposure of an additional part of our soul. The body doesn't eclipse the soul on Shabbos the way it does during the week. On Shabbos we can feel that whatever we've accomplished over the past week was really from Hashem, that our failures, too, were precipitated by Him — and that all that has transpired during the week is for the best.

45 The treasured, secret gift of Shabbos Kodesh is *menuchas emes ve'emunah, menuchas shalom v'shalvah* — a rest of truth and faith, a rest of peace and serenity, the feeling that "Hashem is my shepherd, I lack nothing." We are content to put our trust in Hashem, as Dovid Hamelech says, "like a suckling upon his mother," and then we need nothing more.

The Shabbos prayers contain no requests except "May You be pleased with our rest." On Shabbos, we have no personal desires; we want only one thing: to be contained within Hashem's will, to rest and let Hashem lead us as He desires.

מציאות השבת - שליטה מוחלטת של הרוח בחומר

והנה מבוואר בגמ' ביצה (דף טז.) דבשבת ניתנת לאדם נשמה יתירה, ונשמה יתירה זו צריך ביאור מה טיבה, והרי כל אדם יש בו נשמה חלק אלוה ממעל כל ימות השבוע, ומה הוצרכה השבת לתוספת של נשמה, ונראה דענינה של שבת הוא, דמשוללת היא מכל ענין גשמי, והנה אף שכל ימות השבוע שוכנת באדם נשמה בת השמים מכל מקום הרי מורכבת היא בגוף גשמי וסרוח, והאף אומנם דמטרת חיבור הנשמה והגוף הוא שליטת הנשמה על הגוף כדי לזכך הגוף להפכו לרוחני עד כמה שאפשר.

וכל חיבור זה כבר הגדירו הרמ"א (או"ח סימן ו סוף סעיף א) שהוא מפליא לעשות והוא פלא עצום הרכבת רוח וגשם כאחד. מכל מקום פעמים שהגוף מתגבר על הנשמה ופעמים איפכא, וכסדר איכא מצב של עליה וירידה, אבל

כיון שענינה של השבת הוא רוחניות מוחלטת אי אפשר להשאיר הגוף בלוצר הרגיל ביחס לנשמה דעדיין אין בזה חילוט רוחני ואשר על כן הוצרך להוסיף נשמה יתירה חלק אלוה ממעל אשר תאפשר שליטה רוחנית מוחלטת על הגוף, ואם כן איפוא, מטרתה של השבת - מציאותה של השבת, ששליטת הרוח על החומר תהפוך החומר לרוחני, וקצרת.

הגדרת המן - מזון גשמי או רוחני

והנה החילוק שבין אוכל רגיל למן נראה דהנה המן הוא לכאורה אוכל רוחני שמימי, והמזון הרגיל הוא כולו גשמי, אמנם באמת אינו כן לגמרי, דיעווי במ"ב שם סק"ו בשם האר"י, דהרוחניות של האדם ניוזנית מהרוחני שבמאכל ע"ש, ומבוואר שבכל אוכל גשמי מלבד שהגוף ניוזן מזה, גם יש בו מן הרוחני שהחלק הרוחני ניוזן ממנו, והוא מן הנראה המוצא פי"ד שיש בכל דבר שבועולם, ונראה דבמן הסדר הוא איפכא עיקרו הוא מאכל רוחני - מן השמים, ובעיקר ענין המן הוא להיוזן ממנו הרוחני של האדם, אלא דסוף סוף הרי היה המן דבר שיש בו ממש - גשמי, ומאותו חלק של המן ניוזן גם הגוף.

ובמדבר שהיו צריכים שתבלל התורה במעיהם, היו ישראל צריכים לחיות בהשגה ובמצב רוחני יותר עליון מן הרגיל, ועל כן היה מאכלם מן שהוא מזון רוחני המזין את הרוחניות, אמנם כל ענין זה לא נצרך אלא לכל ימות השבוע, אבל בשבת לא היה צריך לזה כי הרי השבת עצמה היא המשליטה את רוחניותו של האדם באופן יותר שלם, וזהו שאמרו ז"ל "קידשו במן שלא ירד כלל בשבת", דהיינו שענינו של המן לא הוצרך בשבת, והיינו משום דהשבת יותר נקודשת ר"ל פועלת יותר קדושה מאשר המן, ואם כן אי ירידת המן בשבת היא הגבבה על עצמותה של השבת.

מיהו לפי דברינו היה מן הראוי שלא יאכלו כלל מן בשבת ומהו הענין שלא ירד בשבת אבל שפיר אכלוהו בשבת, ונראה בזה דהמן דשבת היה יותר גשמי מהמן דימות השבוע, והענין בזה דהנה היה איסור להשאיר מן המן עד בוקר, והנה מלבד שהיה בזה ענין קביעת ביטחון האדם בהקב"ה שיהא נצרך יום יום למזונות מן הקב"ה, אפשר דיש בזה עוד ענין והוא דהאוכל הרוחני שבא מן

השמים אין לו האפשרות לשהות בעולם הגשמי יותר ממתע לעת דשהיית הרוחניות בתוך הגשמיות מפקעת ומונעת את המשכת הקדושה, וכיון שלן המן לילה, הרי פקעה קדושתו ורוחניותו, וכזה מצאנו בקדשים שנתקדשו בכלי שרת דלינה פוסלתם (מנחת מעילה דף ג.). וכיון שעיקר יחודו של המן בטל ממנו, בטל ממנו גם החלק הגשמי, וכיון שהמן שאכלו בשבת ממנו של אתמול הוא, והוא נשאר קיים אע"פ שלן לילה, על כרחין איכא בזה שתי אפשרויות, או דהמן על ידי לינתו נתגשם מעט עד שמסוגל הוא להשאיר בעולם, או

דהרוחניות השולטת בעולם כשבת אינה סותרת את רוחניותו של המן ומצי להתקיים, [והנפקא מינה תהיה אם יש אפשרות למן זה של שבת להתקיים גם כיום הראשון] ובצפנת פענח על התורה (פרשת בשלח טו, ד"ט ט"ו) כתב דמן של חול דינו כקדשי קדשים, ומן דשבת כקדשים קלים, ע"ש.

כח הנשמה היתירה בשליטתה על הגוף להפכו לרוחני

והנה אותה נשמה יתירה שמיתוספת באדם כבר ביארנו שהיא באה להחליט את הרוחניות שבאדם, והנה אין הענין בזה שרק החלק הרוחני שבאדם מתחזק והיינו שהנשמה הרגילה שבאדם מקבלת תוספת כח, אלא דהנשמה היתירה הזאת הופכת את החלק הגשמי לרוחני, דאף דהרי זה גם תפקידה של הנשמה הקבועה שיש באדם להפוך את הגשמי לרוחני, מכל מקום צריך בזה עבודה רבה להשליט הנשמה על הגוף, אבל פנשמה היתירה יש כח טבעי לשלוט על הגוף ולקרבו לרוחני, ועי' דברי רש"י בזה (דף טז. ד"ה נשמה וכו'), וזהו מה שסיפרו על גדולי ישראל מסוימים שגבהו בגופם בשבת, והיינו מכח הנשמה היתירה שנתחדשה בהם.

וזהו מה שאמרו ז"ל (בראשית רבה פרשה יא אות ב), "ויברך אלקים וגו', שבירכו במאור פניו של אדם", וענין מאור פנים הוא בליטת הפנים כלפי חוץ, וזהו ענין השבת שהנשמה יתירה שבאה בה קובעת את החיצוניות על פי הפנימיות, וזהו ניכר בפניו של אדם, ששם מתבטאת תמיד כלפי חוץ הפנימיות, כדכתיב "חכמת אדם תאיר פניו וכו'" (קהלת ח, א).

פסקי סימן רע"א - הלכות קידוש תשובות רפ"א

סימן רע"א

סדר כניסתו לביתו כליל שבת וברכת הבנים והתלמידים והרחת בשמים

א. סעי' א', שו"ע: כשיבוא לביתו ימהר לאכול מיד. וכשנכנס לביתו יאמר בקול רם ובשמחה יתירה 'שבת שלום ומבורך', ואפילו אין איש בביתו, כי בזה מקבל את פני השבת כלה מלכתא בביתו, ויסתכל² בנרות השבת ויכוין אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, ויאמר³ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

ומנהג עוד מימי הקדמונים ראשונים כמלאכים לברך האב את צאצאיו הגדולים והקטנים והרב את תלמידיו כלילי שבתות אחר התפילה או ככניסה לבית, שאז חל השפע, וצינורות הברכות פתוחים בעת ההיא, ואין שטן

זכור ושמור 54 3 כה"ת סקב"א, אם לא אמרו זאת בעת עריכת השלחן. קמה

הנחת מפית קטנה תחת הלחם משנה

כתב הבן איש חי: [1] כאשר תסדר האשה הפת על השולחן תזהר להניח מפה תחתונה ומפה עליונה ויש בזה כמה טעמים על פי הפשט, ואחר שתניח מפה העליונה תניח שתי ידיה על השולחן ותאמר פסוק "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'" ועל ידי דיבור זה תשרה הקדושה על השולחן עכ"ל. מבוואר בדבריו שחוץ מהמפה שנמצאת על השולחן כל השבת צריך לשים גם מפה תחת החלות, והטעם הוא: מפני שהמן שאכלו בני ישראל במדבר ירד על גבי טל, ועל כן ישנם הנוהגים להניח מפה קטנה תחת הלחם משנה או קרש חיתוך מלבד המפה שעל השולחן.

אמנם יש שאינם נוהגים להניח מפית קטנה תחת החלות וסומכים על המפה הנמצאת על השולחן [2].